

was er een enkele kunsthandel, niet aangesloten bij de Kultuurkamer, die kans zag, werk ook van niet-aangeslotenen aan de man te brengen.¹ Daarnaast waren er particulieren die schrijvers uitnodigden, te hunnen huize uit hun werk voor te lezen; men werd dan betaald met geld of in natura. Hetzelfde geschiedde ten behoeve van toneelspelers en van solisten. Jo Vincent die niet meer mocht optreden, reisde bijvoorbeeld met haar man

'het gehele land af, veel naar Rotterdam, bij de grote bankiers in hun voorname huizen, naar een pastoor in Groningen, een dokter in Wognum, een tandarts in Goes; naar de mijningenieurs in Zuid-Limburg, een fabrikant in Twente, naar een klein landhuis op de hei in Eindhoven; naar grote industriëlen in Helmond en Vught, naar een advocaat in Eindhoven, naar vrienden in het Gooi en in onze onmiddellijke omgeving - niet te vergeten Voorburg waar een grossier in levensmiddelen (welk een relatie!) zoveel keren per winter zijn huis voor ons openstelde en ons steeds weer overlaadde met grote pakketten.'²

Ook op clandestiene kerkconcerten trad Jo Vincent op. Daar werd geen entree geheven, maar de zangeres werd in natura betaald:

'In Oude Wetering kreeg ik tweehonderd eieren, twee pond boter, een kaas en twee jonge hanen (panklaar). En in Hillegom een mud tarwe, een ton kolen, vijf liter olie, een ons thee, een ons koffie, en voor mijn man een kruik jenever en tien liter benzine voor de auto.³ En natuurlijk, het was in april 1944, bloemen.'⁴

Tenslotte trad Jo Vincent ook in recitals op die bij haar thuis gegeven werden, meestal op zaterdag- of zondagmiddag. Daar kwamen soms wel honderdveertig toehoorders bij die elk een klein bedrag betaalden. 'Het simpele liedje van Catharina van Rennes: 'Mijn land', zó sentimenteel, dat het voor de concertzaal onmogelijk was, deed tranen stromen bij harde, nuchtere zakenlieden.'⁵

Hoe nuttig is het dat Jo Vincent deze herinneringen vastgelegd heeft! Talloze andere uitvoerende kunstenaars op muziekgebied waren er, alsook schrijvers en toneelspelers, die van overeenkomstige ervaringen hadden kunnen berichten. De steun die aldus geboden werd aan diegenen die het Duitse gezag getart hadden, ging hoofdzakelijk van welgestelden uit,⁶ maar

¹ A.v.: *Omkrante hiaten*, p. 127. ² Jo Vincent: *Zingend door het leven*, p. 88. ³ Jo Vincents echtgenoot had als arts zijn auto kunnen behouden. ⁴ Jo Vincent: *Zingend door het leven*, p. 48. ⁵ A.v., p. 90. ⁶ Misschien hangt hiermee de constatering samen in het *Jahresbericht 1942* van de *Sicherheitsdienst*: 'Zu beobachten war immer wieder, dass das sogenannte bessere Publikum den Vorstellungen fern blieb' - daarmee waren speciaal de toneelvoorstellingen bedoeld (*Meldungen aus den Niederlanden*, 'Jahresbericht 1942', p. 61).